

Morgenbladet

NR. 213 ÅRGANG 173

LØRDAG 31. OKTOBER 1992

ETABLERT 1819

«Snilt» bilde av Vidkun Quisling

Et nytt og mer nyansert bilde av Vidkun Quisling som menneske og politiker blir tegnet i annet bind av Hans Fredrik Dahls store biografi av NS-føreren. — Noen vil sikkert synes jeg er for «snill» med Quisling. Og det er klart at hvis man i utgangspunktet mener at han prinsipielt og på alle punkter skal fordømmes, så bør man ikke utsette seg for ergrelsen ved å lese boken, sa forfatteren på Aschehougs sjeldent godt besøkte pressekonferanse i Oslo der boken ble presentert.

Av IVAR JOHANSEN, NTB

Og «snill» er Dahl forstådd som han gir et mer nyansert og sympatisk bilde av personen Vidkun Quisling enn det som er kommet frem i tidligere skrifter, samtidig som Dahl fremstiller sider av Quislings politiske motiver og hensikter som ærlige og oppriktige utfra det han mente ville tjene nasjonale interesser. I forordet til boken skriver forfatteren at han har skrevet en bok på Quislings egne premisser. Vi får en fremstilling av de dramatiske be-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie fremstilling av de dramatiske begivenhetene og Quislings ord og gjerninger sett fra hans egen synsvinkel.

Ingen renvasking

Men boken er ingen renvasking av Quisling. Forræderstemplet er ikke fjernet. Kuppet 9. april 1940, som kom overraskende både på tyskere og nordmenn, var en fatal feilvurdering. Han var en tapt sak etter 9. april - en forræder for verden av nesten klassisk merke, skriver Dahl. Han påstår også, med belegg i sine kilder, at en tysk invasjon av Norge i 1940 ikke hadde vært mulig hvis ikke Quisling i møte med Hitler i desember 1939 hadde lagt frem sin beskrivelse av Englands onde hensikter med Norge og fikk Hitler til å forstå betydningen av å sikre seg Norge for vestmaktene.

Forholdet mellom Hitler og Quisling er et ledemotiv i boken. De ti møtene mellom de to blir

QUISLING-BIOGRAFI: Hans Fredrik Dahl presenterer 2. bind av sin Quisling-biografi. (NTB-foto: Jon Eeg)

inngående beskrevet. Dahl hevder at Hitler hadde stor aktelse for Quisling og vurderte ham høyt som en kunnskapsrik og ærlig, men noe naiv person. De tanker og ideer som Quisling la frem skriftlig og muntlig for Hitler ble ikke oppfattet som naive hugskott fra en outsider. De ble tvertimot delt av sentrale personer i det tredje rike. At Hitler la dem til side, skyldtes ikke at de kom fra Quisling, men at de ikke passet inn i Hitlers krigsplaner.

Fredsavtalen som uteble

Quisling ble dømt blant annet for at han hadde gått inn for å gjøre Norge til et lydrike under Tyskland. Det gjorde han ikke, hev-

der Dahl. Han gikk i sine vyer og planer for nyordningen i Europa etter krigen tvertimot inn for at Norge skulle være en selvstendig stat innenfor et større fellesskap med Tyskland som den ledende nasjon.

Han skrev også omfattende notater til Hitler om at ingen europeisk stat måtte undertrykkes med makt, men vinnes frivillig hvis det skulle bli mulig å samle Europa for nasjonalsocialismens sak. Dette var i tråd med hans bestrebelsler for å få til en fredsavtale med Tyskland og få slutt på okkupasjonsstyret, noe han ikke vant gehør for hos Hitler som utsatte alle slike spørsmål til krigen var slutt.

Det var Quislings store skuffelse at han ikke oppnådde å få en fredsavtale og som regjerings-sjef fra 1. februar 1942 ikke kunne få regjere i et selvstendig og fritt Norge. Han ble ikke kvitt okkupasjonsstyret, og rikskommissær Josef Terboven og måte finne seg i at tyskerne hadde det avgjørende ord i alle vesentlige spørsmål. Offentlig skjulte han sin skuffelse og opptrådte lojalt overfor okkupantene, til tross for at det i krigens siste år var sterk uro innenfor NS over tysk maktarroganse overfor de norske støttespillere.

Quisling og jødene

Jødeforfølgelsene og Quislings syn på jødespørsmålet får bred plass i boken. Quisling var klart anti-semittisk, noe som kom frem i mange av hans taler. Han hadde sitt ansvar for at de norske jødene ble arrestert av norsk politi, men Dahl finner intet belegg i sine kilder for at Quisling visste hvilken skjebne jødene gikk i møte. Han trodde på forsikringene fra SS om at de ville bli satt til jordbruks- og husflidsarbeid i reserverater i Øst-Europa. Men han trodde ikke på de ryktene som senere verserte om utryddelsen av jødene, hevder Dahl.

Dahl rettet på pressekonferansen sterk kritikk mot den behandling Quisling fikk under rettsoppgjøret.

— Jeg snakker ikke om folks forståelige hevnfølelse og harme, men om de saksbehandlende embetsmenn, sa han og siktet blant annet til lagrettens formann som han hevdet opptrådte som aktor. Dahl kritiserte også de medisinske eksperimenter som ble foretatt og som i følge Dahl ødela Quislings hjernefunksjoner slik at han talte i villelse i deler av sin forklaring for retten.

Professor Johs. Andenæs, som fulgte rettssaken i 1945, imøtegikk Dahl og sa at han «smurte tykt på». I det store og hele fikk Quisling en fair behandling, sa Andenæs.

Siste ord ikke sagt

Dahls Quisling-biografi er det hittil største og mest omfattende verk om den omstridte NS-førelen. Professor Jens A. Christophersen sa på pressekonferansen at dette ville bli boken om Quisling. Forfatteren selv betvilte dette, blant annet fordi han forutså at mye nytt og viktig kildemateriale til belysning av Quisling og hans virksomhet ville bli tilgjengelig når arkivene i Moskva åpnes. En kan også gå ut fra at Dahls bok vil gi støtet til en debatt blant norske historikere og konklusjoner som er trukket av forfatteren.

Professoren

